

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 17. oktobra 1857.

Kdor krave vprega, najcenejše vozari.

Konj je za gospodarja draga stvar; kdor si konje derži, ima stroškov veliko. Vendar ne, da bi kdo mislil, da hočemo vsem gospodarjem konje odsvetovati, Bog obvaruj! Dobro vémo, da je tudi več malih kmetij, kjer ne morejo brez konja biti. Ali réči hočemo, da pri kmetji voli, ki so cenejši od kónj, razne vožnje ravno tako dobro opravljajo kakor konji. — Pomisli ljubi moj! koliko stroškov ti konj prizadene, če ga hočeš imeti, da ti je za rabo! Čez leto in dan, koliko ti povžije druzega žita, ki bi ga lahko prodal! Kovač in sedlar (zotlar) ti vsako leto naredita veliko rajtengo!

Kdor ima svoje polje blizo hiše; kdor ima dovelj srove in suhe klaje, ta najsi omisli voličev, ali — kar je najkoristniše za majhne kmetije — naj vprega krave.

Kdor krave vprega, vozari najcenejše!

Res je, da krav ne more za vsako delo in povsod vpregati; za pretežke dela niso, posebno pa za take ne, kjer je zemlja globoka in zamokla; za take kmetije je treba volov. Kjer imajo pa lahko zemljo, ondi so krave koristniše. Na lahki zemlji opravite dvé dobro gleštane kravici ravno toliko, kot par volov. Kar so voli močnejši, so pa krave hitreje, gibkeje v obračanju; urnost pa prekosi dostikrat večjo moč. Če se krave tako za vprego rabijo, da pride zdaj ta, zdaj una na versto, in če se skerbno kermijo, ne bojo dosti manj molzle kakor sicer. Da je pa mleko vpreženih krav še mastneje, kakor molznih, so skušnje povsod poterdile.

Po gotovih skušnjah se je zvedilo, da se je od štirih vedno v hlevu deržanih krav v štirih tednih 658 bokalov mleka namolzlo, od štirih drugih pa, ki so se zverstoma vpregale, to je, da so bile vsaki dan le po pol dné v jarmu, se ga je ravno v tem času 612 bokalov dobilo. Delo jim ga je le 46 bokalov vzelo. Na mesu so se v hlevu rejene krave v omenjenem času za 36 funtov zboljšale, une pa, ki so se vpregale, so za 12 funtov shujšale. Če se to v denarji prerajta, so vprežene krave kmetu v štirih tednih, ker so na mesu shujšale in menj mleka imele, okoli 3 tolarje, to je, vsaki dan po kakšnih 5 grošov, stroškov prizadjale. Če bi se pa mleko ne poprodalo, ampak v maslo porabilo, bi bilo stroškov še menj, zato, ker je mleko kakor je bilo že gori rečeno, vpreženih krav mastneje kakor v hlevu rejelih.

S klajo, ki je en sam konj potrebuje, da se v dobrem stanu obderží, se lahko dvé kravi prerediti, od katerih ima kmetič vsako leto od telet in mleka več dobička kakor od par voličev! Konji in voli so pozimi in pri malih kmetijah dostikrat tudi ob drugih letnih časih mertev kapital. Krave pa donasajo vedno nekoliko vžitka na mleku in teletih, povračujejo klajo, med tem ko konj in vol zastonj žreta; gnoj je edini dobiček.

Neki prebrisan kmet je na Badenskem svojim sosedom svetoval, naj začno krave vpregati in od te vprege jim je tudi storjene skušnje naznanil rekoč: „Vi véste, ljubi sosede! da nimam toliko polja, da bi bila imela vedno dva konja kaj opraviti. Ker pa kónj brez dela nisem terpeti mogel, zato sem pa hodil z njima na dnino, kjer sem ka-

menje, pesek, derva i. t. d. za plačilo vozil, in na to vižo sta mi mogla konja kermo sama zaslužiti; toda pri težjem delu sem jima mogel tudi več in bolje klaje pokladati, in ravno zato nisem mogel več kakor eno samo kravico rediti, ker mi je klaje primanjkovalo. Dolgo časa nisem imel druzega repa pri hiši kakor dva konja in eno kravico. Njive hočejo pa dobro gnojene biti, če hočejo roditi, in ravno tega mi je primanjkovalo; zato sem imel večidel le slabe letine. Vsako drugo leto sem mogel svoje izvlečene merhe skoraj po nič prodati. Na zadnje sem bil primoran, svoje gospodarstvo drugače začeti. Konja sem spravil od hiše in krave vpregati pričel. In kar s kravami gospodarim, se je moje gospodarstvo zlo zlo zboljšalo. Poprej sem srebal le slabo, skoraj nezabeljeno juho, zdaj imam pa dovelj mleka, masla in sira; in ker sem z dobrim gnojem svoje polja in travnike v kratkem tako zboljšal, da zamorem šestero goved, to je, čvetero krav in dva voliča prerediti, in ker sem imel popred vedno slabe letine, imam sedaj zaporedoma dobre; zato pa tudi rečem, da vse žive dni mi ne pride noben konj več v štaló!“

Koliko malih kmetij je pri nas, ki so ravno tako borne in zanemarjene kakor je bila una. — Da bi se pač naši kmetje pri poljedelstvu in živinoreji po izgledu omenjenega kmeta védli, gotovo bi dobro opravili, ako bi brezo in dimo namesti vranca ali belca vpregali. Bolje je namreč s kravami orati in premožno živeti, kakor se s konji voziti in prazno mošnjo imeti! Da je krava menj od osla, in vol menj od konja, ni vselej pravična sodba. Po naših mislih je ta na najvišji stopnji, kdor ima svojo kmetijo v najboljšem stanu, naj vprega čvetero berzih konjičev v gnojni voz ali pa jarm kravic.

K.

Gospodarske skušnje.

(Na dimu posušena slama.) Od koristi na dimu posušene slame piše v časniku „Agric. Gac.“ gosp. J. M. Goodiff in pravi, da so njegove krave tako posušeno slamo kaj rade jedle; za to je imenovani živinorejec vso slabo slamo porabil in je pri tem zapazil, da so se krave po nji poprej goniti jele. Slamo je sušil večidel na dimu iz šote. (Torf.)

(Štirka iz divjega kostanja.) Na Francozkem si na vso moč prizadevajo fabrike, kjer se štirka iz divjega kostanja napravlja, na višjo stopnjo spraviti; zato je pa tudi minister, gosp. Callias dovolil, da se po vseh cesarskih borštih smé divji konstanj brez vsega plačila nabirati. — Štirka se pa iz konstanja, kakor gg. Incolle in Deschamp priporočujeta, tako le dela:

Zrelemu kostanju se oluši unajna zelena lušina, in potem se pustí 14 dni na kupu ležati, da začne vreti, to je, se potiti. Potem še le se mu oluši rujava lušina, se večkrat dobro v čisti vodi opere, kateri se je deseti del solne kisline prililo, da se mu zelena barva in navadna ojetrost odpravi. Sedaj se razriba in skozi sito štirka izpere. Štirka se potem v omenjeni okisani vodi tako dolgo izpira, dokler ni zelene barve in grenjkobe zgubila; potem naj stoji, da se na dnu vode vleže, voda potem odlije in štirka sušiti dene.